

Тернопільський національний економічний університет

Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота

3

«Економічної теорії»

на тему:

***«Аналіз стану і тенденцій розвитку ринку цукру
(національний аспект)»***

Студента гр. ОКР-21

Поезднік О.В.

Керівник : д. е. н., проф. Длугопольський О.В.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

м. Тернопіль - 2016 р.

План

Вступ

1. Теоретичні засади функціонування ринку цукру як державної монополії України.
2. Аналіз стану і тенденцій розвитку національного ринку цукру (за 2010-2015 рр.).
3. Проблеми і перспективи розвитку ринку цукру в Україні.

Висновки

Список використаної літератури

Зміст

Вступ.....	4
1. Теоретичні засади функціонування ринку цукру як державної монополії України	7
2. Аналіз стану і тенденцій розвитку національного ринку цукру (за 2010-2015 рр.).....	12
3. Проблеми і перспективи розвитку ринку цукру в Україні	22
Висновки	27
Список використаної літератури.....	30

Вступ

В даний час 60% цукру від світового обсягу виготовляють з цукрової тростини, а 40% - з цукрових буряків. В загальному понад 120 країн виготовлюють цукор. Україна являється одним з найбільших виробників бурякового цукру за виробничим потенціалом.

Галузь цукру згадується ще в 20-их рр. XIX ст. З тих часів виробництво цукру, серед харчових галузей країні набуло пріоритетного значення, за рахунок власного виробництва, ця галузь, забезпечує потреби держави цукром: нарощує його обсяг, збільшує експорт та повністю відмовляється від ввезення тростинного цукру-сирцю для внутрішніх потреб.

В Україні однією із стратегічно важливих галузей харчової промисловості є буряко-цукрова промисловість, яка поєднує в собі цукрові заводи та обслуговуючі підприємства галузі, виробників провідного та фабричного насіння цукрового буряка.

Протягом останнього десятиріччя XX ст., зазнало значної руйнації буряко-цукрове виробництво, через вплив економічної кризи на неї, втрату контролю за реалізацією і випуском продукції та державного впливу на процеси у буряко-цукровому під комплексі, не досконалість законодавства на рахунок приватизації процесів перепродажу підприємства, значне подорожчання в енергетичних і матеріальних ресурсів, не ефективне функціонування виробництв в ринкових умовах, і також застосування технології для вирощування, збирання, транспортування та переробки цукрового буряка. Як наслідок – значно підвищиться собівартість вирощування цукрових буряків, та стане збитковим виробництво цукру на великій кількості заводах.

Отже, виникла об'єктивна необхідність проведення аналізу сучасного стану бурякоцукрового підкомплексу та визначення перспектив його подальшого ефективного розвитку.

Основними виробничими ланками ринку цукру є – буряківництво і цукрова промисловість, кожна з яких має свою специфіку розвитку.

Цукрова промисловість є не тільки завершальною ланкою виробництва кінцевого продукту – цукру, а й організатором та інтегратором ефективного функціонування бурякоцукрового підкомплексу.

Незадовільний фінансовий стан більшості бурякосійних підприємств країни, що виявився у відсутності в них коштів для закупівлі добрив, засобів захисту рослин від шкідників, пально-мастильних матеріалів, технічних засобів для вирощування цукрових буряків, за значного підвищення закупівельних цін на ці ресурси призвів до зменшення в останні роки площ посівів цукрових буряків. Утворився дисбаланс між сировинними ресурсами і виробничими силами цукрових заводів, що призвело до скорочення виробничого сезону в цукровій промисловості регіону з 101 доби у 1990 р. до 45–50 діб, що в цілому негативно вплинуло на ефективність роботи галузі. Зменшення площ посівів цукрових буряків у регіоні інтенсивного бурякосіяння деформувало концентрацію і розміщення бурякових плантацій, призвело до збільшення міжобласних перевезень цукросировини.

Українська економіка має не великий досвід у діяльності в умовах ринку. Через це в країні ще не достатньо розвинена теорія і практика дослідження ринку та інших сегментів, і в основному ринок товару.

Статистичні методи мають відігравати в дослідженні кон'юктури ринків товарів провідну роль. Із застосуванням цих методів можна оцінювати параметри основних елементів ринку, та допомагають визначити вплив на розвиток та його стан окремих чинників, і передбачають майбутні зміни на ринку. Достовірна та вичерпна інформація про стан та тенденцію розвитку ринків товару, яку за результатами статистичного аналізу можна отримати, потрібна для суб'єктів ринку, та органам держаного управління на регіональному та загальнодержавному рівнях та розвиток рівня задоволення потреб суспільства в послугах та продуктах.

Великою мірою це має відношення до ринку цукру – товару, який виступає сировиною для багатьох переробних галузей, а також є одним із важливих продуктів харчування. Для виробництва цукру в нашій країні є дійсними 122 цукрових заводи, і посіви цукрових буряків займають 3,1 % площ посіву

України. На світовій торгівлі цукор є одним з головних продуктів. Україна, займала провідне місце як досить важливий експортер цукру до 1996 р.. Останнім часом тенденція кон'юнктури спостерігається негативною, як на зовнішньому так і на внутрішньому ринку цукру в нашій країні, саме тому актуальними та важливими є дослідження стану тенденцій розвитку світового та національного ринку цукру.

1. Теоретичні засади функціонування ринку цукру як державної монополії України.

Ринок цукру в Україні належить до ринку монополії як стратегічної галузі економіки.

Ринок досконалої конкуренції є абсолютною протилежністю ринку чистої продукції. Це ринкова ситуація на якій виготовлення якоїсь продукції зосереджено в розпорядженні єдиного виробника, який є єдиним постачальником цього товару на ринку. В даній ситуації виробник є монополістом [10, с. 232].

У світовій економічній практиці є декілька основних типів монополізму :

Перший тип монополізму – це монополізм, що виріс з конкуренції і заснований на концентрації та централізації капіталу чи виробництва. Самими відомими організаційними формами цієї монополізації є синдикати, картелі, конгломерати, концерни, трести. Він становить велику загрозу ринковій економіці, цей тип завжди перебуває у полі зору держави, та виступає головним об'єктом демонополізації. Якщо держава не може контролювати процес концентрації , то централізацію теперішня держава регулює ретельно, не дозволяючи незаконні об'єднання.

Другий тип тісно пов'язаний з технологічною олігополією. Це свідчить про те що сама технологія потребує великих підприємств, у рамках яких може бути тільки організоване ефективне виробництво. У такому випадку з'являється природна монополія, сутність якої визначається Законом України « Про природну монополію» (2000). Природна монополія – це стан товарного ринку, за якому задоволення попиту на ньому є ефективнішим за умов відсутності конкуренції внаслідок технологічних особливостей виробництва (із зв'язком з значним зменшенням витрат виробництва на одиницю товару в міру збільшення обсягів виробництва), а послуги (товари), які виробляють суб'єктами природних монополій, не можуть бути заміщені у споживанні іншими послугами (товарами), у зв'язку з цим попит на ці товари менше залежить від зміни цін на ці послуги (товари), а ніж попит на інші послуги (товари). Поява природно-технологічної монополія майже не пов'язана з

самозростанням капіталу, максимізувати прибуток, придушити конкурентів, прагнення загарбати ринок. Безглуздо уявляти у такій галузі, як авіакосмічна галузь, металургія, залізничний транспорт, тисячі невеликих підприємств. Це суперечить послідовності науково-технічного прогресу, виробництву конкурентоспроможності продукції. Це значить, що технологічні олігополії не можуть бути об'єктом демонополізації. У ринковій економіці поширена монополія, яка зумовлена диференціацією продукту. Монополістичний ефект досягається не дуже великим обсягом виробництва, не контролюванням цін, а своєрідністю, оригінальністю продукту (наприклад кубик Рубіка, лялька Барбі) популярністю торгівельної марки, своєрідністю послуг. Ця монополія зовсім не пов'язана із централізацією та концентрацією виробництва і може бути здійснена як великою так і маленькою фірмами.

Четвертий тип включає монополізм тих підприємств, які вирвалися вперед в окремих галузях науково-технічного прогресу (наприклад виробництво біотехніки, та лазерної технологій). Ця монополія є тимчасовою, саме тому вона пропадає із використанням та поширенням наукової ідеї, проекту в інших фірмах. Ця монополія стає об'єктом державного регулювання, зосередженого на більш вільніше використання науково-технічної інформації ще й в інших галузях економіки.

Природно-державна монополія є важливою формою монополізму. Природна обумовленість цієї форми пов'язана із потребою задовольняти деякі базові потреби як суспільства в цілому так і окремої людини. Природно-державний монополізм поширюється на товари постійного попиту, тобто ті які є незамінною частиною споживчого набору. Вона проявляється в націоналізації цих видів виробництва, встановленні фіксованих ставок податків, державному контролі за цінами[12, с. 112].

Так як і будь-які типи ринку, ринок монополії має власні характерні ознаки.

По-перше, на ній є тільки один продавець, який і формує всю галузь. Це підприємство є єдиним постачальником продукту на ринок, або одним виробником. Галузь і фірма є синонімами у цьому випадку. По-друге, товар на цьому ринку унікальний. Він виключив усі замітники. Це значить, що сам

покупець не має альтернативи, тому що не купивши товар у монополіста то залишиться без товару, тому що більше ні в кого іншого такий товар він не зможе придбати. По-третє, він характеризується наявністю перепон, які перешкоджають входу на ринок фірмам конкурентам та іншим. Ця умова є обов'язковою для існування монополії. Перепони можуть бути штучними та природними. Найголовнішою природною перепорою є переваги зв'язані із ефектом масштабу виробництва. Монополія може створювати досить великі підприємства, які забезпечують низькі витрати виробництва, і цим самим усувають з ринку конкуренцію. До цього ж, тут присутня дія принципу високих первісних затрат входу у галузь, які вимагають великих інвестицій, що невіддільні для конкурентів. Є також і штучні перепони які існують у вигляді патентів, які обмежують право користування певними технологічними і технічними засобами, франчайзи, ліцензії, тобто виняткові права на продажу товарів монополії за ціною, яку вона встановлює. Також і використовують насильницькі методи недопущення конкурента до ринку (це характерно для держав з перехідною економікою з високим рівнем злочинності). По-четверте, нецільовою конкуренцією характеризується саме ринок чистої монополії. Один із її найважливіших знарядь виступає реклама. Створює певні умови для зростання обсягів реалізації і тим самим дає змогу збільшити попит на даний продукт активна реклама. По-п'яте, одною з ознак ринку чистої монополії являється контроль за ціною. Істотно впливає на ціну чистий монополіст, який являється єдиним продавцем чи виробником товару, тому що може маніпулювати величиною пропозиції. Якщо монополіст вирішує підняти ціну, то зменшує пропозицію на товар, і не боїться, що конкуренти можуть захопити цей ринок [10, с. 229].

Я дійшов висновку, що чиста монополія це монополія влади однієї фірми. Проте це зовсім не означає що монополіст має право встановлювати ту ціну на продукцію ту яка йому сподобається. По-перше, його можливості обмежені через рівень витрат на виробництві. По-друге, важливим обмеженням цін для монополіста являється попит на його власний товар. Через це він мусить визначати розміри попиту, через те що при підвищенні цін попит на його товар

зменшується. Через це монополіст надає перевагу такій комбінації «ціна – обсяг виробництва», за допомогою якої він отримає максимальний дохід. Максимізація останнього у короткому періоді досягнеться лише тоді коли рівень граничної реалізації буде відповідним до рівня граничних витрат які йдуть на її виробництво. Зважаючи на це ціна, яка призначена монополістом, практично завжди є вищою а ніж величина граничних витрат на виробництві. Це виступає зарукою для отримання прибутку для монополії. При чому вона отримується з того, що ціна має гарантувати максимальний сукупний прибуток, а не прибуток на одиницю продукту [10, с. 229].

На ринку монополії політика ціноутворення також включає в себе такий засіб цінової дисперсії. На цьому ринку часто стається така ситуація, коли весь товар (тобто всі одиниці товару), які реалізуються за той чи інший період часу, продаються всім покупцям за одну ціну. Цю модель називають простою монополією. Але ж існує монополія, яка продає свою продукцію покупцям за різною ціною. Фірма виконує цінову дискримінацію у випадку встановлення цін для різних покупців, відображені не відмінність у витратах фірми, а зв'язані із індивідуальними підходами з обслуговування цих покупців. Так само кінотеатр встановить на вечірні сеанси ціну на квитки дорожчі, а ніж на денні, при однакових витратах виробництва. Таким чином кінотеатр здійснює цінову дискримінацію [10, с. 230].

Щоб здійснити цінову дискримінацію, необхідні деякі умови. По-перше, потрібно щоб покупці не змогли перепродати куплені товари. По-друге, продавцю необхідно мати можливість поділити покупців на певні групи, враховуючи еластичність попиту на ці товари. При чому покупцям чий попит еластичний надається нижча ціна, а ніж тим попит яких не є еластичним.

Установлення влади монополістів на ринку чистої монополії призводить до збільшення ціни над крайніми витратами, збільшує ціну і знижує обсяг виробництва продукту. Таким чином ще й створюються умови для того щоб збільшення доходів фірми та становище споживачів погіршувалось. Вплив монопольної влади на рівні суспільства неоднозначний. З однієї сторони, це будуть чисті збитки для суспільства, тому що обсяг виробництва буде меншим,

а ніж в умовах вільної конкуренції. Але в цей час ефекти масштабу виробництва робитимуть чисту монополію бажаною для клієнтури, тому що підвищуватиметься ефективність використання ресурсів. Ці наслідки влади монополії на ринку зумовлюють потребу у регулюванні ціни на ринку чистої монополії з боку держави, що здійснює заходи проти монополії. Одним із завдань анти-трестівської політики держави являється захист середніх і дрібних виробників товарів, хотіння зробити цей ринок ближчим до моделі досконалої конкуренції. Виняткова актуальність проблеми в антимонопольному регулюванні проявляється в країнах які перебували в складі Радянського Союзу, в цьому числі і Україна, де у спадщину від групової системи одержано економіку з досить високим рівнем монополізації [10, с. 231].

На території України антимонопольне законодавство закріпленням у Конституцію принципу забезпечення державного захисту конкуренції на підприємницькій діяльності набуло правової завершеності. Почалася антимонопольна діяльність з 1992р., в той час коли був прийнятий Закон «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності», з 1993р. почала свою діяльність програма демонополізації економіки і розвитку конкуренції. Усі прийняті закони України, в число яких входять закони «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про Антимонопольний комітет України», «Про природні монополії», «Про захист економічної конкуренції», визначаються пріорітети напрямів антимонопольної діяльності:

- Припинити дискримінування підприємців із сторони органів влади й управління;
- Припинити неправомірні угоди;
- Припинити недобросовісну конкуренцію;
- Припинити зловживати монопольним становищем;
- Контролювати щоб були дотримані антимонопольні вимоги у процесах перетворення державної власності;
- Контролювати щоб були дотримані антимонопольні вимоги у процесах антимонопольного регулювання;

- Контролювати щоб були дотримані антимонопольні вимоги при прийнятті рішення органами управління і влади;
- Контролювати економічну конкуренції [12, с.111].

Якщо реалізується діяльність Антимонопольного комітету за цими вимогами то це дасть йому можливість досягнути головної мети антимонопольного законодавства: розвиток, підтримку та захист конкуренції, обмеження монополізму в економіці держави.

Отже, ринок цукру має елементи державної монополії в Україні. Такими елементами є:

- 1) встановлення мінімальної ціни на сировину;
- 2) встановлення квоти на поставлення продукції на внутрішній ринок;
- 3) Надання окремим підприємствам дозволу на поставку їхньої продукції на зовнішній ринок.

Разом з тим йому притамані ознаки монополістичної (недосконалої) конкуренції. Основною з них є велика кількість приватних підприємств, що займаються економічною діяльністю на власний розсуд і ризик. Ще однією ознакою є нестандартизованість товару (цукру). Вона полягає у тому, що цукор розділяють на цукровий буряк чи цукрова тростина) розрізняють

2. Аналіз стану і тенденцій розвитку національного ринку цукру (за 2010-2015 рр.)

Цукор має важливе значення в харчуванні людей усього світу – є джерелом енергії, що зумовлено високим вмістом цукрози (99,5 – 99,9 %). Він легко і швидко засвоюється клітинами організму і потрібний для нормального функціонування печінки, мозку, живлення м'язів, особливо серцевого, зміцнення нервової системи. Споживання цукру рекомендується у межах 80–100 г на добу (30–35 кг на рік) однією особою. У різних країнах світу споживання цукру зумовлено певними чинниками; зокрема національними особливостями харчування, купівельною спроможністю населення тієї чи іншої країни, станом світового ринку тощо. Цукор широко застосовують у кулінарії, кондитерській, хлібопекарській, лікєро-горілчаній, виноробній та інших галузях харчової промисловості. Основною сировиною для одержання цукру є цукрові буряки і цукрова тростина. В Україні переважають перші [4, с. 167].

Цукробурякове виробництво – один з важливих напрямів розвитку АПК України. У галузь займає провідне місце у світовому виробництві цукру з цукрових буряків. В Україні працювало 192 цукрових заводи, вироблялося понад 5 млн. тонн цукру, 2 млн. тонн меляси, 30 млн. тонн жому, 5 рафінадних заводів виробляли 1,8 млн. тонн цукру-рафінаду. До цукробурякового підкомплексу України входили 8000 колективних господарств, які вирощували цукрові буряки, 10 кар'єрів з добування вапняного каменю, 12 машинобудівних і ремонтних заводи, будівельно-монтажні та інші підприємства, науково-дослідні і проектно-конструкторські інститути, підприємства й організації виробничої та соціальної інфраструктури. Кількість зайнятих у цукробуряковому підкомплексі України перевищувало 1,5 млн. осіб. Держава отримувала більше 1 млрд. дол. США прибутку до бюджету [2, с. 5].

У 1992 р. Україна приєдналася до Міжнародної угоди з цукру. У зв'язку з цим в Україні запроваджено особливий режим регулювання ринку цукру, спочатку згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 24 травня 1997 р. № 490 "Про регулювання ринку цукру", а згодом — згідно із Законом України

від 17 червня 1999 р. "Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру". Цей Закон визначає буряко-цукровий комплекс як сукупність господарюючих суб'єктів усіх форм власності, які вирощують цукрові буряки, переробляють їх на цукор і реалізують його. Регулюється ринок цукру шляхом квотування реалізації виробленого в Україні цукру. При цьому встановлюються квоти 3 видів: квота "А" — річна квота поставки цукру на внутрішній ринок; квота "В" — квота поставки цукру за межі України за міжнародними договорами і квота "С" — цукор, вироблений в Україні понад квоти "А" та "В" і призначений для реалізації його власниками виключно за межами України [16, с. 50].

Фактори, що впливають на розвиток цукрової галузі :

- тенденція до збільшення споживання цукру в Україні;
- погодні умови;
- важкий доступ до кредитних ресурсів;
- відсутність державної комплексної програми розвитку бурякоцукрової галузі України;
- слабка захищеність внутрішнього ринку від імпорту;
- нестача сировини (тому велика кількість заводів, особливо вертикально неінтегрованих, не працюють або не використовують всі свої потужності):
- зношеність устаткування;
- відсутність ISO 9001 (складність та висока ціна витрат на його отримання), що ускладнює експорт цукру з України;
- залежність від високої ціни природного газу, що значно впливає на собівартість продукції;
- політичний фактор.

Обсяг виробництва цукру в країні значною мірою залежить від валового збору цукрових буряків, їх врожайності та розміру площ, зайнятих під посівами (табл. 1). Так, якщо в 1990 році валовий збір цукрових буряків становив 44264 тис. т, то в 2014 році 12325 тис. т, що майже у три рази менше. Незважаючи на те, що впродовж 1990–2013 рр. щорічно площі під посівами буряків зменшувались, а врожаї зростали, валовий збір їх значно знижувався (табл. 1).

Таке явище зумовлене, передусім, зниженням посівних площ під буряки, а це, своєю чергою, є важливим стратегічним питанням, тому необхідно розробити програму функціонування бурякової галузі, оскільки вона є стратегічною галуззю в аграрному комплексі, в іншому випадку галузь буде зруйнована.

Зношеність основних фондів підприємств сягає 55-85%. Ситуація зміниться на краще не скоро оскільки вона залежить від багатьох факторів. Саме тому цукрові заводи працюють нині по 1-3 місяці, а іноді і менше, що вкрай збитково. Звідси висока собівартість українського цукру, що є додатковим соціально-економічним навантаженням на наше населення [9, с. 40].

Таблиця 1

Основні показники розвитку буряківництва в Україні [4]

Рік	Посівні площі, тис.т.	Урожайність, ц/га	Валовий збір буряків, тис. т.
1990	1605,0	276,0	44264
2002	747,0	177,0	13199
2003	970,3	182,6	15575
2004	897,0	189,3	14452
2005	773,4	201,2	13392
2006	732,1	238,3	16600
2007	652,0	248,2	15468
2008	789,2	285,0	22421
2009	584,0	292,0	14800
2010	350,0	354,7	13725
2011	327,6	314,8	10068
2012	502,9	280,0	13749
2013	544,4	363,3	18740

Зміни цих показників значною мірою впливають на обсяги виробництва цукру. Так, якщо в 2013 році було вироблено 1,85 млн. т цукру то в 2012 році 1,3 млн. т, що передусім зумовлено валовим збором сировини.

Із валового збору буряків 2012 року можна виробити 1,3 млн. т цукру, тоді як потужності 100 переробних підприємств, що працюють, досягають 4 млн.т,

тобто середній рівень забезпеченості заводів сировиною не перевищує 20–25 %. В Україні є 39 цукрових заводів, забезпечених схемами переробки сирцю тростинного цукру, які давали змогу у попередні роки переробляти його обсягом до 2 млн. т. Щоб не допустити “подорожчання” цукру в Україні, процес переробки тростинного цукру-сирцю, починаючи з 2011 до 2014 року, збільшувався. Були створені проекти законів про безмитне ввезення великих партій цукру-сирцю, окрім 260 тис. т, які Україна може щороку ввозити за умов ВТО [5].

Переважно цей цукор завозили нібито для переробки на давальницьких засадах. Проте після кожного ввезення великих партій цукру-сирцю ціна на власний буряковий цукор стрімко падала. Так, у 2009/2013 Маркетинговому році (МР) вона впала з 2,48 до 2,35 грн./кг, а у 2013/2014 МР – з 4,09 до 2,48 грн./кг і, отже, сприяла збагаченню цієї харчової галузі чужої держави. Тому в 2013–2014 роках різко зменшилась переробка в Україні тростинного цукру-сирцю, а в 2015 році зовсім припинилася (рис. 1).

Що ж стосується експорту цукру Україна стала більш ніж на 25% імпортозалежною державою і втратила продовольчу безпеку в цьому сегменті ринку. На сьогодні цукрові заводи можуть виробляти 3,5 млн. тонн бурякового цукру, однак через втрату зовнішніх ринків збуту обсяги виробництва обмежуються потребою внутрішнього ринку. Також варто сказати, що в буряку, який вирощується в Україні, знижений вміст цукру, то виходить що лише 12% маси цукрового буряка екстаргується у вигляді цукру, що на 10-12% нижче від рівня ЄС. Білий цукор, що виробляється в Україні, як правило, не відповідає міжнародним стандартам (вміст золи, колір, зернистість), тому на міжнародному ринку його можна продавати лише зі знижкою. має знижений рівень цукристості [9, с. 41].

Останнім часом в Україну у все більших обсягах ввозяться синтетичні цукро-замінники, які широко використовуються у харчовій промисловості та витіснили значний сегмент ринку для вітчизняного цукру. Проте використання цукро-замінників та синтетичних підсолоджувачів негативно впливає на стан

здоров'я населення, особливо на дитячі організми, а також призводить до зменшення обсягів споживання природного бурякового цукру [4, с. 170].

Рис. 1. Імпорт цукру-сирцю тростинного в Україну, тис. т [4]

Аналіз динаміки індексу споживчих цін цукру, показав, що дана характеристика внутрішнього ринку є надзвичайно мінливою (рис. 2). Шокове зростання цін на цукор в 2009р. наврядчи можна пов'язувати із економічною кризою - за висновком більшості вітчизняних експертів, об'єктивних підстав для цього не було [14, с. 161]. Ймовірно, причина криється у, здебільшого, суб'єктивних чинниках зростання. Так чи інакше, але споживачі зазнали суттєвих збитків.

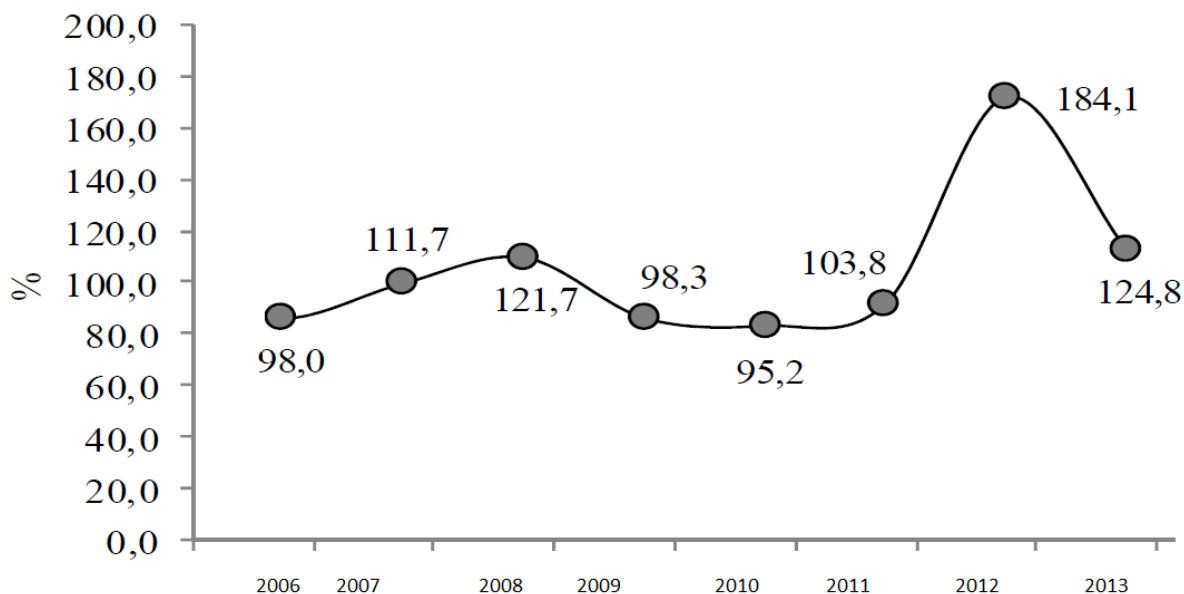

Рис. 2. Індекс споживчих цін на цукор в Україні, % [14]

Адже, якщо за період 2001-2010рр. ціни на цукор зросли в 3,1 рази, то на 2008-2010рр. припало 76,5% цього росту. В Україні - традиційно високе споживання цукру: при рекомендованих 38 кг цього продукту на одну особу на рік, українці споживають в середньому 40 кг. Цукор широко використовують як підсолоджувач для гарячих напоїв, приготування домашніх джемів, випічки, підгодівлі бджіл тощо. Варто визнати і те, що значна частина цукру використовується домогосподарствами також для самогонваріння (рис. 3).

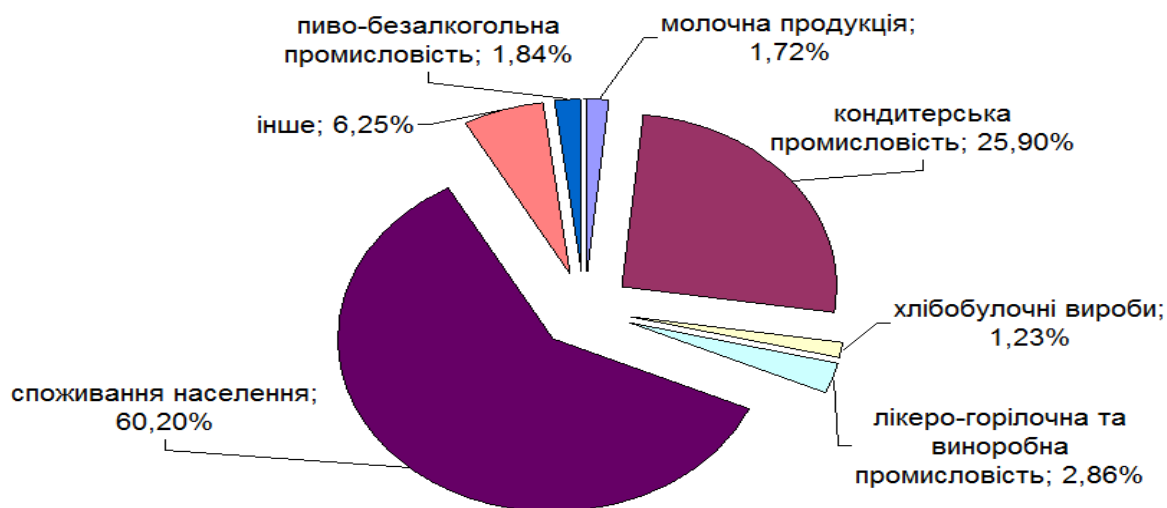
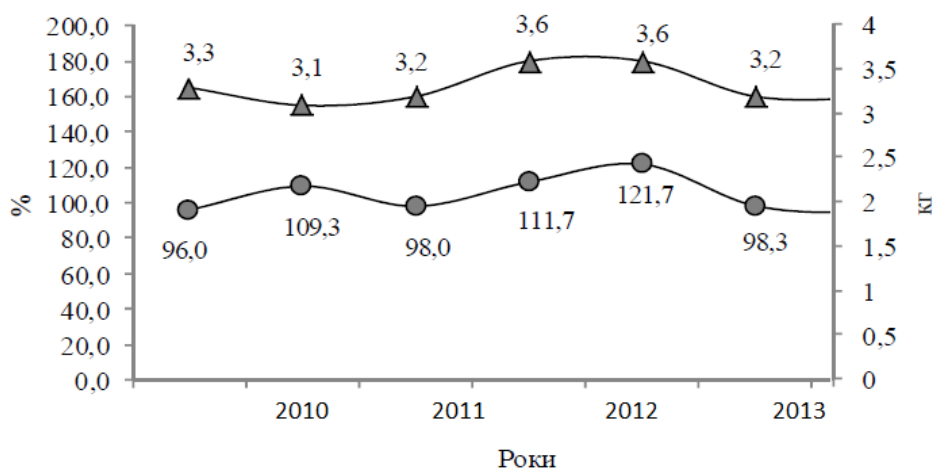

Рис. 3. Структура загального внутрішнього споживання цукру, % [9]

Тому стрімке підвищення цін даного продукту негативно впливає на бюджети домогосподарств. Проблема посилюється тим, що попит на цукор є нееластичний по ціні - як бачимо, споживча реакція домогосподарств на цінові коливання на ринку цукру не описується законом попиту (рис. 4).

● індекс споживчих цін на цукор, %

▲ споживання цукру в домогосподарствах (у перерахунку в первинний продукт) у середньому за місяць у розрахунку на одну особу, кг

[14]

Припущення підтверджується результатом кореляційно-регресійного аналізу – зв'язок між коливаннями цін на ринку цукру та споживанням цукру відсутній ($R = 0,075$) [14, с. 162].

В 2012 році посівна площа цукрових буряків склала 502,9 тис. га. (2011 рік – 327,6 тис. га) [23, с. 82].

Через дещо затяжний хід весняних процесів сівба цукрових буряків в областях Степу розпочалася в першій, на решті території – в другій декаді квітня за умов оптимального та достатнього зволоження в більшості областей країни. В цілому, в господарствах України в оптимальні та допустимі строки цукровими буряками засіяно 87 % посівної площі, а решта у більш пізні строки, тоді як у 2012 році темпи сівби були значно нижчими і становили 53 відсотка.

Найбільші площі посіву цукрових буряків посіяні у наступних областях: Вінницькій – 76,4 тис. га, Полтавській – 72,6 тис. га, Тернопільській – 61,2 тис. га, Хмельницькій – 50,1 тис. га.

Валовий збір солодких коренів очікувався в обсязі 18,0 млн. тон та виробництво цукру в обсязі 2011 тис. тон (внутрішнє споживання цукру становить 1982 тис. тонн) [23, с. 79].

Однак, через природно-кліматичні умови 2014 року та низку інших причин економічного характеру, було отримано нижчі показники виробництва цукрових буряків та цукру. Зокрема, зона бурякового поясу України у другій половині вегетаційного періоду характеризувалась складними кліматичними умовами: на площі близько 300 тис. га (60% до посіяного) була посуха, протягом 40-90 діб відсутні опади, це призвело до того, що вміст вологи у ґрунті не перевищував 15- 30 мм в орному шарі ґрунту, що значно нижче оптимальних.

Це стало причиною ущільнення ґрунту, його розтріскування та масового ураження рослин хворобами та кореневими гнилями. Окремі рослини втратили листя, навкруги коренеплоду утворилась лунка, з якої він легко витягується. На деяких полях було зафіксовано ділянки, на яких кількість рослин з повністю

засохлим листям становила від 25 до 70%. Коренеплоди, що їх витягували з ґрунту, були із втратою тургору, муміфіковані. У значній кількості витягнутих із землі коренеплодів зовнішня поверхня уражена пліснями, при розрізуванні поздовж спостерігається ураження хвостової частини гнилями, тканини мали колір від світло-коричневого до чорного. Деякі рослини уже в полі мали розвиток слизистого бактеріозу. Окремі рослини мали каверни, наповнені в'язким слизом темного кольору. Важливим чинником зниження стійкості рослин до ураження їх кореневими гнилями є використання насіння гібридів буряків іноземної селекції. При надходженні на цукрові заводи ці коренеплоди не можуть зберігатись і переробляються з великими труднощами. Крім цього, їх переробка зумовила зниження виходу цукру та підвищення його вмісту у мелясі [23, с. 78].

У вересні - жовтні минулого року внаслідок відсутності опадів не відбулося очікуваного приросту маси коренеплодів і цукру, а навпаки, спостерігалось випадання рослин, масове в'янення коренеплодів, втрати ними тургору та зниження стійкості до ураження мікроорганізмами. Густота посівів на окремих площах становила 50- 60 тис. рослин на гектарі.

Вегетаційний період розвитку цукрових буряків в минулому році характеризувався контрастними агрометеорологічними умовами, що вплинуло на технологічну якість цукросировини.

В останні роки різко погіршилася технологічна якість цукрових буряків.

Технологічна якість цукрових буряків – це комплекс біологічних, хімічних і фізичних властивостей, що обумовлюють особливості проведення технологічних процесів, розміри втрат цукру, вміст цукру в мелясі, вихід та якість цукру. На формування технологічних якостей цукрових буряків впливає

цілий ряд факторів, передусім: агротехніка вирощування, насіння цукрових буряків, застосування добрив і засобів захисту рослин та погодно-кліматичні умови тощо.

Особливе значення для отримання високоякісних буряків має селекційна робота. На сьогодні на бурякових ланах використовується багато насіння зарубіжних гібридів (біля 70%). Слід відзначити, що вітчизняні селекційні

матеріали більш пристосовані до коливань погодних умов в Україні під час вегетації, цукрові буряки більш стійкі до хворіб, більш придатні до зберігання.

Надходження з полів цукрових буряків урожаю 2014 року пониженої технологічної якості та низької урожайності буряків має місце через [23, с. 80]:

- порушення технології вирощування цукрових буряків (порушення сівозмін, неякісна осіння оранка без внесення мінеральних і органічних добрив, недостатнє внесення мінеральних добрив);

- велику забур'яненість багаторічними та однорічними бур'янами, боротьба з якими за допомогою гербіцидів практично не ведеться;

- низьку густоту посівів (при оптимальній 95-105 тис. рослин на 1 га);

- посів цукрових буряків насінням невідомого походження сумнівної якості, фальсифікація насіння;

- погіршення ґрунтово-кліматичних умов, відбувається загальне зниження родючості ґрунтів.

Буряки такої якості зберігалися незадовільно. Враховуючи те, що в кагати закладалася цукросировина забруднена, уражена хворобами, то це додатково погіршувало її зберігання і вже на 3 добу зберігання відбувалося її псування.

Отже, внаслідок цих причин площа цукрових буряків до збирання склала 492 тис. га, урожайність 278 ц/га.

Цукровими заводами було прийнято 13,3 млн. тонн солодких коренів, що на 3,9 млн. тон більше ніж у 2013 році. На давальницьких умовах надійшло на переробні підприємства 8,2 млн. тон цукрових буряків (62% від загальної кількості), закуплено за кошти 5,1 млн. тон цукрових буряків (38% загальної кількості).

Середня закупівельна ціна 1 тони цукрових буряків склала 478,5 гривень, рівень рентабельності за попередніми даними – 25,5% [23, с. 81].

В 2013 році посівна площа цукрових буряків склала 544,4 тис. га. (2012 рік – 502,9 тис. га). Посів цукрових буряків в областях Степу розпочалася в першій, на решті території – в другій декаді квітня за умов оптимального та достатнього зволоження в більшості областей країни [24, с. 71].

В цілому, в господарствах України в оптимальні та допустимі строки цукровими буряками було засіяно 96 % посівної площі, а решта у більш пізні строки, тоді як у 2012 році темпи сівби були нижчими і становили 87 відсотків.

Найбільші площі посіву цукрових буряків було посіяно у наступних областях: Вінницькій – 75,0 тис. га, Полтавській – 69,0 тис. га, Тернопільській – 61,2 тис. га, Хмельницькій – 55,1 тис. га.

Валовий збір солодких коренів склав 18,7 млн. тон та виробництво цукру в обсязі 2331 тис. тон (*внутрішнє споживання цукру становить 1860 тис. тон*).

В 2013 році, нажаль, збереглася тенденція до погіршення технологічної якості цукрових буряків. [24]

Проте позитивною рисою було збільшення використання насіння зарубіжних гібридів більше ніж на 10%, порівняно з 2012 роком.

Площа цукрових буряків до збирання склала 516 тис. га (2012 рік – 492 тис. га), урожайність 363 ц/га (2012 рік – 280 ц/га), цукристість становить 16 ,63% (2012рік -15,3%) [24].

Цукровими заводами було прийнято 17,8 млн. тон солодких коренів, що на 4,5 млн. тон більше ніж у 2012 році. На давальницьких умовах надійшло на переробні підприємства 10,8 млн. тон цукрових буряків (61,0% від загальної кількості), закуплено за кошти 7,0 млн. тон цукрових буряків (39,0 % загальної кількості).

Середня закупівельна ціна 1 тони цукрових буряків у 2013 році склала 516 гривень, рівень рентабельності – 36,5% [24, с. 70].

3. Проблеми і перспективи розвитку ринку цукру в Україні.

Нинішній період є найбільш сприятливим для України, щоб виправити економічний стан у буряко цукровій галузі, яка зазнала значного спаду виробництва цукру в останні два роки і скоротила в 2011 році посівну площу під цукровими буряками до 328 тис. га. Основними причинами такого явища стали: перевиробництво цукру й різке зменшення рівня закупівельних цін на цукрові буряки зі 186 до 158 грн. за тонну в 2012 році, а також оптових цін на цукор до 3,0-3,2 тис. грн., несвоєчасне введення й затримка доплат за сировину врожаю 2013 року. Цей спад був прогнозований на початку 2011 року, але жодних відповідних заходів не було вжито [9, с. 41].

Разом з тим на внутрішньому ринку України в 20 стрімко починає зростати оптова ціна на цукор, яка досягає 5,4-6,0 тис. грн. за тонну, а роздрібна 6,5-7,0 і більше грн./кг. Лише з березня по серпень 2012 року вона зросла на 76%. У першій половині червня 2012 оптова ціна цукор знаходилась у діапазоні 6,7-6,8 тис. грн. за тонну.

Причину такого стану вбачають у монопольній змові провідних фірм і посередницьких структур та в недостатньо активній діяльності аграрного фонду. Частково це так, але монопольні прояви відносно деформацій ринку не є причиною кризи в галузі, а одним, хоча і значним, її наслідком. Причини значно глибші. Вони криються насамперед у практичній відсутності чітких важелів державного регулювання всієї системи економічних відносин у галузі, ціновому диспаритеті на продукцію цукрового комплексу (цукрові буряки й цукор) і промисловими товарами, що використовуються в галузі (мінеральними добривами, пальним, засобами захисту, газом, вугілля та ін.) та повній безконтрольності державних органів за рухом запасів цукру, роз'єднаності дій та інтересів усіх учасників цукрового ринку – виробників цукрових буряків, виробників цукру, комерційних структур та держави як одного з учасників і гравців на ринку [9, с. 40].

Цукрова промисловість належить до числа найбільш матеріаломістких галузей, у якій на виробництво одиниці готової продукції витрачається 8-10 одиниць цукрових буряків.

Витрати сировини та матеріалів становить до 85% собівартості цукру, через що облік витрат та контроль за використанням матеріалів у цій галузі має відчутне значення.

Крім того, надходження на заводи некондиційних та забруднених буряків, сировини зі значними механічними пошкодженнями та іншими якісними видами знижує рівень виготовлення цукру. Така сировина погано зберігається, потребує додаткових витрат на приймання, очищення, зберігання й переробку.

У кінцевому підсумку все це знижує сировинні ресурси, збільшує кількість витрат, збільшує собівартість продукції та зменшує норму прибутковості [9, с. 40].

На сьогодні для розвитку цукробурякового комплексу України, крім необхідності впровадження сучасних технологій вирощування цукрових буряків, достатнього забезпечення бурякосіючих господарств високоякісним насінням, мінеральними добривами й засобами хімічного захисту рослин, підвищення якості машинного парку, дедалі актуальнішого значення набуває якнайшвидша реконструкція та модернізація цукрових заводів, розширення їхніх виробничих потужностей до економічно оптимальних меж.

Ряд європейських країн – виробників бурякового цукру технічно перебудовують галузь шляхом поступового виведення з експлуатації малопотужних неперспективних цукрових заводів, нарощування потужностей тих підприємств, які забезпечують ефективне виготовлення продукції.

Середній цукровий завод в Україні може переробляти 2,67 тис. тон цукрових буряків на день. Лише 19 із 192 заводів в Україні мають потужність понад 5,0 тис. тон на день. Багато українських цукрових заводів надзвичайно старі. Із 192 цукроварень 58 було збудовано ще до 1860 року, ще 66 – до початку століття, а в 2011 році до роботи приступило тільки 77 заводів [9, с. 41].

Зважаючи на хронічні проблеми буряко-цукрової галузі України, важкий матеріально-технічний стан виробників цукрових буряків та цукру, вплив

кризових явищ в українській та світовій економіці на їх діяльність, розвиток буряко-цукрової галузі на перехідному етапі потребує заходів державної підтримки.

Враховуючи наявну систему державної підтримки, а також результати проведеного в ході попередніх етапів аналізу, такими заходами державної підтримки мають бути:

- Стимулювання економічної ефективності вирощування цукрових буряків через надання дотацій на гектар посівів цукрових буряків в залежності від продуктивності виробництва.
- Активізація товарних та фінансових інтервенцій на ринку цукру.
- Компенсація відсоткових ставок за кредитами, залученими цукровими заводами для закупівлі цукрових буряків з метою виробництва цукру квоти "А".
- Пільгове кредитування заходів з підвищення енергозалежності цукрової галузі.

Таким чином, вони охоплюють найбільш проблемні ланки буряко-цукрового комплексу, що включають в себе: виробництво цукрових буряків (забезпечення відповідної мотивації виробникам з метою унеможливлення подальшого зниження посівних площ), кредитування закупівлі цукрових буряків цукровими заводами (що принесе користь як виробникам цукрових буряків, так і цукровим заводам), оптимізація заходів цінового регулювання (що слугуватиме задоволенню інтересів як виробників, так і споживачів), а також стимулювання оптимізації собівартості виробленого цукру за рахунок переоснащення виробництва.

У 2011-2014 маркетинговому році Україні вдалося стати чистим експортером цукру, реалізувавши з вересня по червень на зовнішні ринки близько 118 тис. т, що є рекордним показником. Основним покупцем українського цукру став Казахстан, частка якого у структурі склала 70% [25, с. 24].

Разом із збільшенням експорту відбулося зниження обсягів імпорту цукру в Україну з 290 тис. т у 2011-2012 до 14,6 тис. т (за 10 місяців) 2012-2013 маркетинговому році, що спричинено ситуацією на внутрішньому ринку.

У 2013-2014 маркетинговому році експерти очікують зниження обсягів виробництва цукру в Україні за рахунок зменшення посівних площ під цукровий буряк з 532 тис. га у 2011 до 482 тис. га (93% запланованого) у 2012 та падіння урожайності.

На думку експертів, урожайність у поточному маркетинговому році очікується на рівні 330-340 ц/га, тобто валовий збір коренеплодів становитиме близько 16 млн. т. Таким чином прогнозується виробництва цукру в 2013 році в обсязі 1,8 млн. т, що на 23% нижче виробництва попереднього року [17, с. 178].

Довгостроковий розвиток буряко-цукрового комплексу є одним із найбільш важливих в економіці України, потребує якісних перетворень, спроможних забезпечити підвищення конкурентоспроможності продукції на зовнішніх ринках та продовольчу безпеку держави. Проте значні коливання закупівельних цін на цукрові буряки, оптово-відпускних цін на цукор, попри вжиття регуляторних заходів з боку держави, призводять до суттєвих коливань обсягів виробництва продукції. Разом з тим, стратегією розвитку сільського господарства України на період до 2020 року визначено збільшення виробництва цукрових буряків у 2015 році до 26 млн т, 2020 – 35 млн т.

Стратегія розвитку галузі передбачає збалансований розвиток усіх форм господарювання та гармонізації інтересів малого, середнього та великого бізнесу, що знайде відображення у структурі виробництва. Якщо у 2012 році частка сільськогосподарських підприємств з площею до 10 тис. га у виробництві цукрових буряків становила 41%, то у 2020 році – зменшиться до 33%; фермерських господарств відповідно з 8 до 6%. Проте питома вага сільськогосподарських підприємств із земельним банком понад 10 тис. га зросте з 43 до 49%; господарств населення – з 8 до 12% [17, с. 184].

Для успішного розвитку галузі необхідне формування збалансованої системи фінансово-кредитного забезпечення за рахунок запровадження іпотечного кредитування та страхування ризиків виробництва. Це дасть можливість технічного переоснащення підприємств галузі, запровадження сучасних енергозберігаючих технологій, що сприятиме підвищенню якості продукції та її конкурентоспроможності на зовнішніх ринках. Окрім цього,

можливо переоснащення цукрових заводів в Україні для виробництва біопалива.

Законодавча та нормативна база має стимулювати зростання обсягів виробництва та споживання продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Тому необхідно розглянути можливість відміни мінімальних закупівельних цін на цукор. В умовах ринкової економіки бізнесу складно реагувати на коливання ринку та утримувати позицію з мінімальною ціною. Тому доцільно обмежитися лише квотуванням обсягів виробництва та реалізації продукції. Це поширений спосіб державного регулювання ринку, в тому числі в європейських країнах, який задовольняє інтереси держави та бізнесу. При цьому цінові коливання на цукор можливо регулювати шляхом проведення Аграрним фондом закупівель або з державного інтервенційного фонду. Таким чином, спільними зусиллями аграрного бізнесу та державних владних установ можна підвищити ефективність функціонування галузі та наповнення державного і місцевих бюджетів [9, с. 40].

В Україні є резерви нарощування виробничих потужностей та обсягів продукції. Так, існують 36 законсервованих цукрових заводів, які при забезпеченні необхідною кількістю сировини можуть відновити свою виробничу діяльність або можуть бути перепрофільовані на виробництво біологічних видів палива. Підтвердженням цьому є ТДВ «Узинський цукровий комбінат», який крім виробництва цукру додатково здійснює виробництво біоетанолу. Стратегічні напрями розвитку галузі передбачається досягти за рахунок оптимального поєднання промислового і сільськогосподарського виробництва, підпорядкування їх діяльності потребам внутрішнього і зовнішнього ринків.

Висновки

Діяльність України у сфері виробництва і реалізації цукру на ринку завжди була стратегічно важливою галуззю і займала провідне місце в економіці країни. Цукор є потенційно високоліквідним товаром, як для внутрішнього, так і для зовнішнього ринку. Галузь тісно пов'язана з багатьма іншими виробництвами і тому залишається і сьогодні найважливішою складовою продовольчої та технологічної незалежності держави. Проте сьогодні цукрова галузь із стратегічної перетворилась на дотаційну, що може викликати нестачу цукру навіть на внутрішньому ринку держави.

Відновлення експорту українського бурякового цукру, підвищення його конкурентоспроможності й активізації просування на продовольчі ринки зарубіжних країн є однією з найголовніших позицій розвитку галузі. За часи незалежності завершилась приватизація цукрових заводів, створено агро-промислові холдинги, а кон'юнктура світового ринку, цінова ситуація та деякі державні міри останнім часом спричинили зацікавленість сільськогосподарських виробників у вирощуванні цукрового буряка.

Основні причини кризового явища у буряко-цукровій галузі :

- Зникнення економічного бажання виробників у вирощуванні цукрових буряків;
- Послаблення ролі держави у розвитку буряко-цукрового виробництва і загально економічна криза;
- Не удосконалений механізм економічного регулювання виробництва, яке приводить до зменшення надходжень до бюджетів усіх рівнів, росту заборгованості, втрати робочих місць, зниження заробітної плати;
- Недосконалість і незавершеність приватизаційних процесів в буряко-цукровій галузі;
- Порушують цілісний паритет, який спричиняє вимивання обігових коштів спочатку сільськогосподарських виробників товарів, а згодом і цукрової промисловості;
- Втрачають зовнішні ринки збуту цукру;

- Практично відсутнє кредитування виробника, що вимушено призвело до переходу на бартерні відносини і давальницькі схеми переробки сировини;
- Не досить добре розвинуті ринкові відносини у сфері виробництва, реалізації і переробки цукру;
- Інтервенція на український ринок цукру з цукро-містких продуктів, насіння та тростини;
- Практично повна відсутність інвестицій у галузь, її непривабливість для зарубіжних і вітчизняних стратегічних інвесторів;
- Немає правових основ організації виробництва та регулювання ринку цукру, та чіткого законодавства;
- Різке скорочення цукрових заводів і матеріально-технічного бкряко-сіючих господарств;
- Занадто висока собівартість продукції.

Прогнозні та сьогоднішні ціни вартості цукру в Україні вищі ніж на світових ринках. Тому цукрова промисловість України на сьогодні не є конкуренто спроможною. Конкуренція є жорсткою з боку виробників дорожчого цукру, та дешевого тростинного , які одержують субсидування. Є тенденція розміщувати виробництво поблизу великих центрів споживання, тому що перевезення білого цукру дорого обходиться. Отже перевагу заводи цукру в Україні будуть мати на внутрішньому ринку.

Невиконання державою її ж встановлених правил ринку, та диспаритет цін сильно б'є по інвестору та переробнику, який уже вагається на рахунок того чи варта вкладати кошти в цукрову галузь в майбутньому. Ці фактори призвести до глибокого занепаду виробництва цукру та пригальмувати досягнуте в перше за останнє десятиліття його зростання.

На мою думку зараз в Україні потрібно формувати регульований ринок цукру, а ключовою фігурою на ньому повинен бути його виробник. Функціонування такого ринку можливе лише за умов його завершеності та цілісності, це доведено з теоретичних позицій та практики. Ринок не зможе повністю функціонувати або не функціонуватиме взагалі хоч без якогось одного елемента. Сьогоднішні проблеми на ринку цукру свідчать про не

відпрацьованість та недосконалість механізму виходу на зовнішній та формування внутрішнього ринку.

На мою думку, необхідно сформувати відповідний ринковий економічний механізм, та спочатку механізм цінового управління з урахуванням особливостей виробництва сировини, збуту та споживання цукру. Велику загрозу аграрному секторі економіки України несе вільний, стихійно створений нерегульований ринок цукру.

Також державі необхідно налагодити зв'язки щодо поставки великої кількості цукрової тростини для її переробки. Разом з тим варто створити умови для зацікавлення сільського населення у збільшені насаджень цукрового буряка. Це має дати такі позитивні наслідки:

- 1) підвищення ВВП;
- 2) зростання експорту закордон;
- 3) підвищення зацікавленості відчизняних і зарубіжних інвесторів;
- 4) зменшення кількості часу простоювання цукрових заводів;
- 5) зростання зайнятості, добробуту населення тощо.

Таким чином про розвиток ринку цукру України можна заключити наступне:

1. Виробничі потужності працюють на 1/3;
2. Тенденція поступового укрупнення компаній виробників цукру зберігатиметься і по кількості заводів, що їм належать і по частці виробленого цукру з одночасним зменшенням загальної кількості неефективних заводів;
3. Галузь із стратегічної перетворилась на дотаційну;
4. Основний споживач – внутрішній ринок України;
5. Відсутність чітких “правил гри” з боку держави на даному ринку;
6. Встановлення кожного року квоти “А” на виробництво цукру.

Список використаної літератури

1. Билян Петр. Потенциометр : [производство сахара в Украине] [Текст] / Петр Билян, Михаил Дикаленко, Алла Мадай // Бизнес. – 2010. – 26 апреля (№17) : Спецвыпуск. – С. 65-66.
2. Білоусова Наталія. "Тягар" солодкого дефіциту : [цукор подорожчає на 8-15%] [Текст] / Наталія Білоусова // День. – 2010. – 11 листопада (№206). – С. 5.
3. Бобов Геннадій. Формування вискоєфективного цукробурякового виробництва у Черкаській області [Текст] / Геннадій Бобов // Економічний аналіз. – 2011. – Вип. 9, ч. 2. – С. 52-55.
4. Боляновська Д.С., Бурак Є.І., Мамчин Р.О., Здрок О.В. Стан і проблеми ринку цукру в Україні // Збірник наукових праць національного університету "Львівська політехніка" - 2013 р. №3 (12). – С. 167-170.
5. Варченко О.М. Система аграрного маркетингу бурякоцукрової галузі // Вісник Львівського державного аграрного університету. Сер. "Економіка АПК." – 2001. – № 8. – С. 304–310.
6. Данькевич О.Г. Перспективи бурякоцукрового виробництва в Україні // Збірник наукових праць НУХТ. Економіка. №23, 2007. – Київ: НУХТ, 2007. - 155с. (с.13-16).
7. Дикаленко Михаил. Сладкий компромис: [сахарная промышленность] [Текст] / Михаил Дикаленко // Бизнес. – 2009. – 20 апреля (№16). – С. 68-69.
8. Дикаленко Михаил. Пескостопие : [производство сахара] [Текст] / Михаил Дикаленко, Элина Московчук // Бизнес. – 2010. – 22 ноября (№47). – С. 69-70.
9. Динько Інна. Сучасний стан цукрової галузі України: проблеми та перспективи розвитку [Текст] / Інна Динько // Економіст. – 2012. – № 4. – С. 40-41.
10. Економічна теорія: підручник / В. Г. Чепінога. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – С. 229-232.
11. Красняк О.П. Тенденції розвитку ринку цукру України: проблеми та перспективи // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). - № 2 (18). – С. 261-268.
12. Мамалуй О.О. Основи економічної теорії [Текст]: Навч. посібник / О.О. Мамалуй, О.А. Гриценко, Л.В. Гриценко. - К.: Юрінком Інтер, 2006. – С. 111-113.

13. Московчук Элина Валерьевна. Sweet таєт : [український ринок сахара] [Текст] / Элина Валерьевна Московчук // Бизнес. – 2010. – 16 августа (№33). – С. 69.
14. Мудрак Р.П. Фактори ціноутворення ринку цукру в контексті забезпечення продовольчої безпеки // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Сер. Економічні науки. – 2014 р. №2. – С. 160-167.
15. Навчальний посібник / Базилевич В.Д., Гражевська Н.І., Гайдай Т.В., Леоненко П. М., Нестеренко А. П. - К.: Знання, 2004.- 1300 с.
16. Наказ Міністерства аграрної політики України "Про виробництво і поставку цукру на внутрішній ринок" від 12.09.2007 р. [Текст] // Офіційний вісник України. – 2007. – 1 жовтня (№71). – С. 50-53.
17. Оперативно-статистичні матеріали цукровиків України «Бурякоцукровий комплекс України» – К.: «Цукор України», 2012. – 201 с. ISBN 978-966-2044-53-9
18. Охріменко І. В. Місце держави в регулюванні аграрного ринку України [Текст] / І. В. Охріменко // Економіка та держава. – 2011. – №4. – С. 14-16.
19. Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру : Закон України від 17 червня 1999 р. № 758 – XIV : [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-in/laws/main.cgi?nreg=758-14>.
20. Про державне регулювання виробництва цукру та цукрових буряків у період з 1 вересня 2012 р. до 1 вересня 2013 року [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/290-2012-п 132>.
21. Сайченко Ганна. Під знаком сирцю : [вартість цукру] [Текст] / Ганна Сайченко // Контракти. – 2010. – 8 лютого (№6). – С. 37.
22. Якель Р. Цукрова галузь як тест на Європейський вибір України [Текст] / Р. Якель // Дзеркало тижня. – 2012. – (№26). – С. 10.
23. Ярчук М.М. Аналітична інформація про підсумки роботи національної асоціації цукровиків України в 2010 році [Текст] / М.М. Ярчук // Матеріали міжнар. наук.-техн. конф. цукровиків України [«Цукробурякове виробництво в умовах реформування національної економіки»] – с. 78-82
24. Ярчук М.М. Аналітична інформація про підсумки роботи національної асоціації цукровиків України в 2011 році. [Текст] / М.М. Ярчук // Матеріали міжнар.

наук.-техн. конф. цукровиків України [«Цукробурякове виробництво в умовах реформування національної економіки»].- с 69-71

25. Ярчук М.М. Доповідь про стан ринку цукру України в 2012 році. [Текст]/ М.М. Ярчук //Матеріали міжнар. наук.-техн. конф. цукровиків України [«Цукробурякове виробництво в умовах реформування національної економіки»], (м. Київ, 27–28 берез. 2012 р.). – К. : Цукор України, 2012. – С. 24-58.